

De FNV, de grootste vakorganisatie van Nederland, heeft het milieu al jaren hoog in het vaandel staan. Tijdens haar kongres in juni 1993 heeft de FNV opnieuw scherp stelling genomen voor de noodzaak van een goed milieubeleid, ook als dat uiteindelijk ten koste gaat van werkgelegenheid en inkomen.

FNV

en de zorg voor het milieu

Petra Ket

In het dagelijkse werk van de bij het FNV aangesloten bonden blijkt de vertaling van de algemene stellingname naar de praktijk niet eenvoudig. Wel zijn er de nodige projecten opgestart. Maar vooral het ontbreken van een duidelijk milieubeleid van de overheid maakt het vakbondswerk moeilijk.

CLUB VAN ROME

De eerste milieunota van de vakbeweging dateert al uit 1972, ten tijde van de eerste milieugolf na het verschijnen van het rapport van de Club van Rome. De uitgangspunten en doelstellingen in dit NVV-rapport

'Vakbeweging en milieu' zijn zelfs op dit moment nog steeds (verrassend) aktueel.

Eind jaren tachtig nam de aandacht voor de milieuproblematiek opnieuw toe. De FNV reageerde met de nota '1989, omslag naar scherper milieubeleid, ook voor de FNV'. Hierin formuleerde de FNV de uitdaging voor de aankomende jaren: 'in hoeverre zijn FNV en bonden in staat om het milieubelang te integreren in het vakbondsbeleid?'

De FNV zette met deze nota hoog in: 'Tegen deze achtergrond staat de vakbeweging voor een belangrijke keuze: zal het milieubeleid met of zonder de FNV

worden bepaald? De vraag stellen is haar beantwoorden. Naar onze mening dienen de FNV en de bonden geen afwachtende, maar een aanvallende positie te betrekken. (...) Enerzijds kan de FNV zijn maatschappelijke positie aanwenden om de patstelling (tussen werknemers, werkgevers en de overheid, PK) te doorbreken zodat ieder een daadwerkelijke bijdrage levert. Anderzijds kan de FNV ervoor zorgen dat de belangen van zijn achterban optimaal worden behartigd.'

De meest spraakmakende gebeurtenis in die tijd vormde het 'milieu-konvenant' tussen VNO en FNV in januari 1989. Hierin spraken Stekelenburg en Van Lede af om 'samen iets aan het milieu te gaan doen'. In mei 1989 werd dit gevolgd door een gezamenlijke campagne om milieuzorg in de bedrijven te stimuleren.

HET SEIN OP GROEN

De vakbeweging houdt zich om diverse redenen met de milieuproblematiek bezig: het algemeen maatschappelijk belang bij een duurzame samenleving, het behoud van werkgelegenheid op de langere termijn, invloed op koopkracht o.a. van regulerende heffingen, en de financiering van het milieubeleid.

De afgelopen jaren hebben de FNV en bonden diverse activiteiten ondernomen. Deze hebben raakvlakken met vier terreinen:

- ◆ het algemene milieubeleid (waaronder de discussie rondom doelstellingen, het NMP),
- ◆ de relatie milieu-ekonomie-inkomen (energieheffingen, reiskostenforfait, loonruimte),
- ◆ medezeggenschap (milieuzorgsystemen),
- ◆ de relatie arbeidsomstandigheden en milieu (vaak een belangrijke invalshoek voor bondsbeleid).

Voorbeelden zijn het discussie-project 'Het Sein op Groen' (1989), de ontwikkeling van het or-scholingsprogramma 'Milieuzorg en medezeggenschap' (ism met het CNV) en de discussie rondom de (rechts)positie van de werknemer (anoniem meldingsrecht bij de milieu-inspektie).

Door diverse bonden zijn in de afgelopen jaren nota's gepubliceerd over de milieuproblematiek in hun sector (oa Voedingsbond, Bouw- en Houtbond, AbvaKabo, Druk en Papier) en is het onderwerp bij de achterban ter discussie gesteld. Met name de Industriebond FNV heeft

moeite gedaan om milieu-onderwerpen in de cao te regelen. Toch moet over het algemeen worden vastgesteld dat de centrale inzet - integratie van het milieubeleid in het beleid van de FNV en bonden - niet gehaald is. Bij geen enkele bond is sprake van milieu als onderdeel van dagelijks vakbondswerk. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen.

FALEND OVERHEIDSBELEID

De FNV geeft de overheid een centrale rol in het milieubeleid. Maar wat als het overheidsbeleid aantoonbaar te langzaam gaat? De doelstellingen zoals geformuleerd in het NMP en NMP+ worden niet gerealiseerd. Een werkelijk duurzame samenleving vereist een andere consumptie- en produktiestructuur. Het huidige overheidsbeleid geeft daar geen uitzicht op. Een tweede oorzaak is, dat er op dit moment binnen onze samenleving geen eenduidige strategie is om te komen tot een schoner milieu. Dit heeft een negatieve invloed op de snelheid van veranderingen. Globaal zijn er vier veranderingsstrategieën voor een schoon milieu:

- ◆ mentaliteitsverandering en bewustwording;
- ◆ technologische vernieuwing;
- ◆ economische instrumenten ('milieu heeft een prijs');
- ◆ het verminderen van de economische groei.

In de verschillende visies van maatschappelijke groeperingen op de oplossing van de milieuproblematiek worden meestal één of meer van deze wegen gecombineerd.

DRAAGVLAK

Het draagvlak van de leden van de FNV voor een goed milieubeleid is in algemene termen groot. Op specifieke/konkrete deelgebieden is het draagvlak echter vaak ver te zoeken. Of de werkgelegenheid wordt bedreigd, of het belang van de specifieke maatregel wordt niet erkend. Het gemiddelde FNV-lid is wat dat betreft net de gemiddelde Nederlander: zeer gehecht aan een hoge (auto)mobiliteit, toenemende (luxe) consumptie, zowel

in goederen als reizen, bereid tot het scheiden van afval, en zeer begaan met de zeehondjes.

De vertaling van de noodzaak 'iets aan milieu te doen' naar concrete activiteiten in het dagelijkse vakbondswerk blijkt moeilijk. Het milieubeleid zal onontkoombaar diverse sectoren beïnvloeden (Schiphol, wegvervoer, landbouw), maar milieu is daarbij maar één van de vele ontwikkelingen (de recessie, Oost-Europa, open grenzen). Daarnaast loopt het milieubeleid nog zo'n vaart niet. De bonden voelen zich niet geroepen om initiatief te nemen.

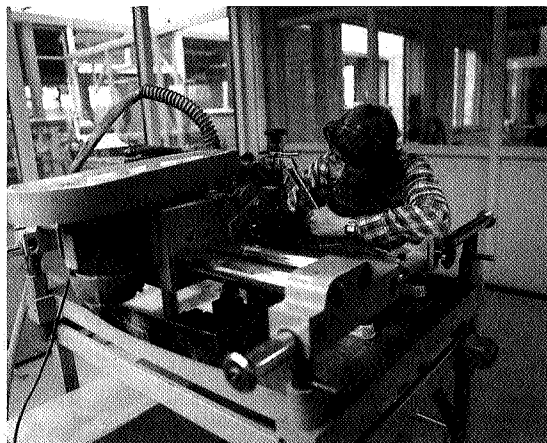

FOTO: TINERE WIERINGA

Zonder betrokkenheid van werknemers kan milieuzorg in bedrijven niet slagen

MEDEZEGGENSCHAP

Vanaf 1989 voert VROM een campagne om milieuzorgsystemen in te voeren bij het bedrijfsleven. Algemeen wordt erkend dat de betrokkenheid van werknemers voor het functioneren van dergelijke systemen van essentieel belang is. Toch is dit tot nu toe voor de meeste werkgevers geen reden geweest de vakbonden actief bij het opzetten van een milieuzorgsysteem te betrekken. Zelfs voor ondernemingsraden is het moeilijk om daadwerkelijk invloed uit te oefenen op het milieubeleid in de ondernemingen.

Wel heeft de FNV vanaf het begin de inhoudelijke en organisatorische verwantschap tussen arbo- en milieuzorg aan de orde gesteld. Goede arbeidsomstandigheden (ar-

bo) en goede milieuzorg zijn tesamen belangrijk voor de kwaliteit van de arbeid. Met deze integratie neemt ook het belang voor werknemers toe. De invalshoek van zorgsystemen is echter zo abstract dat ook hierbij de invloed van werknemers maar moeizaam tot stand komt.

GEEN VOORTREKKERSROL

De FNV heeft op het juni-kongres gekozen voor het scenario 'milieu heeft een prijs'. Milieuvriendelijk gedrag moet worden ontmoedigd en milieuvriendelijk gedrag beloond, zowel voor consumenten als bedrijfsleven. Op termijn betekent dit de invoering van een 'ekotax', opdat arbeidsintensief produceren wordt gestimuleerd (milieu en werkgelegenheid, twee vliegen in één klap). In de afzonderlijke sectoren kan de omschakeling naar een duurzame economie flink wat problemen veroorzaken die onder bepaalde voorwaarden door de FNV aanvaard worden. Om 'koude saneringen' te voorkomen wordt voorgesteld om een sectoraal overleg op te starten tussen werkgevers en vakbeweging. Het gaat er dan om economische activiteiten te veranderen, maar de daaraan gekoppelde werkgelegenheid in stand te houden. De overheid moet dit stimuleren, bijvoorbeeld met financiële ondersteuning. De FNV is inmiddels afgestapt van het idee dat zij een voorttrekkersrol moet spelen op het gebied van milieu. Het milieubeleid is bij uitstek een taak van de overheid. Logischerwijs wordt het milieubeleid van de FNV geformuleerd in zeer alge-

mene termen. De vertaling moet met name gebeuren door bonden in sectoren met concrete milieuproblemen. Geen eenvoudige zaak vanwege alle dilemma's en belangentegenstellingen rondom werkzekerheid en inkomen. Voor bonden is het daarom eenvoudiger milieu onder te laten sneeuwen in de alledaagse zorg voor de meer vertrouwde vakbondsthema's. De FNV houdt daarom een aanjaagfunctie richting bonden, zodat het onderwerp ook de komende jaren op de agenda blijft staan. >

Een uitgebreide versie van dit artikel staat in 'Zeggenschap, tijdschrift voor vakbewegingsvraagstukken', juli/augustus 1993.